

Zdravotní zátěž diabetu 2. typu

Definice problému

Diabetes mellitus je všeobecně jedním z nejrozšířenějších chronických onemocněním po celém světě, které má závažné následky nejen v podobě vysokého počtu úmrtí, ale také negativně ovlivňuje každodenní život jednotlivců a výrazně zvyšuje riziko vzniku mikro a makrovaskulárních onemocnění.

Nástup diabetu 2. typu (který v ČR dlouhodobě představuje více než 80 % diabetologických pacientů)¹ je přitom ve výrazné míře předejitelný či oddálitelný. Prevence vzniku diabetu a řízení souvisejících onemocnění tak představují jedny z největších výzev pro veřejné zdraví a zdravotní systémy po celém světě. Mezi ovlivnitelné rizikové faktory nemoci patří například obezita, nedostatečná pohybová aktivita, ale také aktivní či pasivní kouření či znečištěné ovzduší.² Výzkum publikovaný v roce 2023 přitom predikuje, že počet osob postižených nějakým typem cukrovky v ČR mezi lety 2021 a 2050 může stoupnout až o 52,9 %, což by ve výsledku znamenalo např. o 10 % častější výskyt (incidenci na 100 tis. obyvatel) než v Polsku, o 20 % častější výskyt než v Německu, oproti Slovensku 30% přesah, a až o 70 % častější výskyt, než v Rakousku.³ Současná trajektorie tedy indikuje vysokou absolutní i relativní zátěž pro české zdravotnictví a společnost obecně.

Je také důležité zmínit, že diabetes postihuje populaci nerovnoměrně. Větší výskyt této choroby a následně i větší komplikace a úmrtnost jsou pozorovány u žen, etnických menšin, a u lidí s nižším socioekonomickým statutem. Některé skupiny populace mají zároveň větší potíže s přístupem ke zdravotnickým službám - jak k prevenci a včasné diagnostice, tak i k léčbě a pravidelným kontrolám, které hrají klíčovou roli pro udržení kvality života, a předcházení invaliditě či úmrtí.⁴ To pouze dále prohlubuje socioekonomickou situaci nejen jedince, ale i jeho okolí. Ačkoliv není ambicí tohoto vyčíslení kalkulovat s náklady takových dopadů, je nutné je držet na paměti.

---

¹ [ÚZIS, 2017: ZDRAVOTNICTVÍ ČR: Stručný přehled činnosti oboru diabetologie a endokrinologie za období 2007–2017](#)

² [Tamayo et al., 2014: Diabetes in Europe: An update. *Diabetes Research and Clinical Practice*](#)

³ [GBD 2021 Diabetes Collaborators, 2023: Global, regional, and national burden of diabetes from 1990 to 2021, with projections of prevalence to 2050: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2021](#)

⁴ [Ricci-Cabello et al., 2010: Do social inequalities exist in terms of the prevention, diagnosis, treatment, control and monitoring of diabetes? A systematic review](#)

Toto náhledové vyčíslení má za cíl aproximovat náklady na současnou epidemiologickou situaci diabetu 2. typu v ČR jako celek. Jako součinitel jednotkových nákladů je tak využito odhad počtu současných diagnostikovaných osob s tímto onemocněním, avšak odhaduje se, že třetina až polovina lidí s diabetem 2. typu může být nediodagnostikována, a ve výsledku tak náklady mohou být i vyšší.⁵

Dopady prevalence diabetu 2. typu

Mnoho studií se již zabývalo kvantifikováním ekonomických nákladů, které cukrovka klade na společnost.^{6,7,8,9} Na globální úrovni byly odhadnuty celkové ekonomické náklady pojící se k diabetu 1. a 2. typu k roku 2015 dosahující částky 1,31 bilionů dolarů, což představuje 1,8 % světového HDP.¹⁰

Pro účely této evaluace jsme identifikovali a blíže se zabývali negativními dopady shrnutými v následující tabulce.

Individuální dopady	Zdravotní	Snížení celkové kvality života ----- Snížená očekávaná délka dožití ve zdraví ----- Zvýšené riziko zdravotních potíží
	Ekonomické	Osobní výdaje na léčbu zdravotních dopadů ----- Presentismus a absentismus ----- Pracovní neschopnost
Systemické dopady	Sociální systém	Výdaje na vdovské a sirotčí důchody ----- Podpora v nemocnosti a invaliditě
	Zdravotní systém	Vázání kapacit zdravotního systému ----- Výdaje na léčbu nemocných

⁵ [International Diabetes Federation. IDF Diabetes Atlas. 10th edition](#)

⁶ [Leśniowska et al., 2013: Costs of diabetes and its complications in Poland](#)

⁷ [Köster et al., 2006: The cost burden of diabetes mellitus: the evidence from Germany—the CoDiM Study](#)

⁸ [Gajdoš et al., 2015: Cost of Illness Study of Type 2 Diabetes Mellitus in the Newly Established Diabetology Outpatient Facility in the Czech Republic](#)

⁹ [Hex et al., 2012: Health Economics Estimating the current and future costs of Type 1 and Type 2 diabetes in the UK, including direct health costs and indirect societal and productivity costs](#)

¹⁰ [Bommer et al., 2017: The global economic burden of diabetes in adults aged 20–79 years: a cost-of-illness study](#)

Toto náhledové vyčíslení dále operuje s položkami tučně zvýrazněnými v předchozí tabulce. Jedná se o dopady, u nichž lze očekávat jak významný podíl na celkových nákladech problému, tak i přímočařejší kvantifikaci nákladů těchto dopadů.

1. Ztracené roky života v důsledku nemoci

Cukrovka 2. typu je nejrozšířenějším typem diabetu, celosvětově reprezentuje až k 90 % diagnostikovaných diabetiků. Je považována za typickou civilizační chorobu a objevuje se nejčastěji u osob od 45 let věku.¹¹ Zvýšená prevalence tohoto onemocnění ve společnosti je důsledkem souběhu dílčích trendů životosprávy i socioekonomických faktorů.¹² Pokročilá forma nemoci může vést k nevratným následkům, jako jsou poškození zraku, špatně hojící se vředy na dolních končetinách, srdeční onemocnění, mrtvice nebo i úmrtí pacienta^{13,14}

Cukrovka a s ní spojené komplikace patří mezi nejvýznamnější příčiny úmrtí a invalidity v České republice. Samotnou cukrovku řadí podle metriky DALY (*Disability-adjusted Life Year - Ztracená léta života v důsledku nemoci*) americký Institute for Health Metrics and Evaluation na druhé místo v ČR (za ischemickou chorobou srdeční), zatímco spojené rizikové faktory (kouření, hyperglykémie, vysoký BMI a stravovací rizika) jsou také čtyřmi nejvýznamnějšími rizikovými faktory s ohledem na přisuditelné DALY.¹⁵

2. Dopady na zdravotní systém

Pokud na snížení hladiny cukru v krvi nepostačují změny životosprávy ani léky, mohou být nutné injekce inzulínu. Mimoto je důležité řídit krevní tlak a hladinu cholesterolu (LDL-C) a pravidelně tyto rizikové faktory kontrolovat. Jen pravidelné vyšetření na vývoj raných diabetických komplikací (onemocnění ledvin, retinopatie, neuropatie, onemocnění periferních cév a vředy na nohou) pak umožní prevenci vývoje a těchto komplikací, které jinak mohou vést k invaliditě.

Z tohoto je zřejmé, že pokročilejší stavy cukrovky 2. typu i jejich předcházení vyžadují významné farmakologické i ambulantní intervence, které tvoří výše zmíněnou významnou část zdravotnických rozpočtů. Dostupné údaje hovoří o tom, že přibližně 8 % výdajů na zdravotnictví v ČR je spojeno s cukrovkou.¹⁶

3. Pracovní neschopnost

---

¹¹ [Kocová a Šídlo, 2014: Diabetes mellitus - hrozba pro jednotlivce i pro celou společnost](#)

¹² [Rodriguez-Saldana, 2023: The Diabetes Textbook](#)

¹³ [International Diabetes Federation. IDF Diabetes Atlas. 10th edition](#)

¹⁴ [Kocová a Šídlo, 2014: Diabetes mellitus - hrozba pro jednotlivce i pro celou společnost](#)

¹⁵ [GBD Compare | Institute for Health Metrics and Evaluation](#)

¹⁶ [Kucova a Votapkova, 2017: Type 2 diabetes mellitus in the Czech Republic: Prevalence and association with individual costs](#)

Vzhledem k výše popsanému širokému spektru komorbidit, které se s diabetem 2. typu pojí, je této diagnóze přisuditelná i nezanedbatelná část vykazované pracovní neschopnosti. Ke zdravotní péči, kterou je potřeba osobám trpícím touto nemocí poskytnout, se tak v krajních případech připájí i nutnost kompenzace jejich vypadlých příjmů. To ovšem implicitně značí, že produktivita těchto osob (oceněna ve stejné výši) je tak ztracena.

4. Významné nezahrnuté dopady

Některé potenciálně významné dopady nebyly zahrnuty do monetizace tohoto náhledového vyčíslení - převážně z důvodu očekávaného malého poměru na celkových nákladech. V případě rozpracování problému však může být žádoucí se i těmito detailně zabývat.

Nejsou zahrnuty například:

- Výdaje na sociální podporu spojené s morbiditou (invalidní důchody)
- Výdaje na sociální podporu spojené s předčasnou mortalitou
- Náklady spojené s využitím kapacit zdravotního systému
- Personální výdaje na léčbu zdravotních dopadů

Cukrovka 2. typu je chronické onemocnění, které může vést k mnoha zdravotním komplikacím. Je tedy důležité zohlednit nejen finanční zátěž na zdravotní systém či samotné personální náklady na léčbu, ale i zátěž na lidské kapacity nebo podporu státu v nemocnosti a invaliditě. Dopady předčasných úmrtí se také projevují na straně státu ve formě sociální podpory pozůstalých, respektive vdovských/vdoveckých či sirotčích důchodů.¹⁷

Monetizace

Dopad 1 - Ztracené roky života v důsledku nemoci

Jeden z hlavních nákladů prevalence diabetu 2. typu je bezesporu zvýšená mortalita. Prostá mortalita je však jako měřítko nevyhovující, protože nereflktuje rozdíl mezi předčasným úmrtím ve velmi nízkém věku a úmrtím osob blízko hranice očekávané doby dožití. Zároveň je nedílnou součástí výše popsaných dopadů také morbidita spojená s nemocí. Abychom tyto faktory zohlednili, byly pro výpočet využity hodnoty

---

¹⁷Cílem této série náhledových vyčíslení je umožnit orientaci napříč různými společenskými problematikami skrze odhadnutí jejich negativních dopadů. Ač se nesoustředíme na konkrétní intervence, vycházíme z obecných principů používaných v rámci literatury cost-benefit analysis, resp. tzv. cost-of-illness přístupu. V těchto existují různé, kontextuálně závislé pohledy na vhodnost (ne)zahrnutí transferových plateb, jako jsou dávky či jiné typy sociální podpory. V rámci dostupných dat jsme se tak snažili vhodnost vyhodnocovat individuálně pro jednotlivé problémy. V tomto případě jsme při interních konzultacích došli k závěru, že je vhodnější tyto výdaje do monetizace nezahrnovat. Zároveň jsme si ovšem vědomi role těchto výdajů ve veřejné debatě a považujeme za důležité je alespoň zmínit.

Disability-Adjusted Life Years (DALYs). Ty představují součet statistických roků života ztracených předčasným úmrtím i poměrným zhoršením kvality života v jeho průběhu, kombinací metrik Years of Life Lost (YLLs) years Lived with Disability.

Hodnoty DALYs byly převzaty z databáze Global Burden of Disease poskytnuté IHME.¹⁸ Pro následnou monetizaci DALYs jsme použili hodnotu statistického roku života (Value of Statistical Life year, VSLY). Ta byla vyčíslena vydělením standardizované hodnoty statistického života v ČR¹⁹ nadějí doby dožití průměrného věku. Koncept hodnoty statistického roku života je standardně používán při vyhodnocování politik a existuje několik teoretických přístupů k jejímu stanovení. Použitá hodnota vychází z mezinárodní praxe aplikované na ČR. Pro ocenění nehmotných dopadů je tento koncept vhodnější, než hodnoty stanovené např. judikatorou soudů. Pro srovnání uvádíme i alternativní hodnotu, kterou přebíráme z rozhodovací praxe Státního ústavu pro kontrolu léčiv (SÚKL). Ten i během roku 2022 dále pokračoval v praxi, kdy implicitní hranici hodnoty jednoho roku stanovil na 1,2 milionu Kč.²⁰

Dopad 1 - Ztracené roky života v důsledku nemoci	
DALYs - Diabetes mellitus typ 2 (v letech)	200 117.72
Statistická hodnota roku života VSLY (v mil. Kč)	2.71
Celková hodnota ztracených let života (v mil. Kč)	542,892.44
Alternativní hodnota VSLY (v mil.Kč)	1.2
Alternativní celková hodnota ztracených let života (v mil.Kč)	240 141.26

Dopad 2 - Výdaje zdravotního systému

Pro stanovení nákladů zdravotnictví vynakládaných na léčbu pacientů postižených diabetem 2. typu jsme použili hodnotu stanovenou pro rok 2015, kdy autorky odhadují celkové náklady na jednoho pacienta v ČR za rok.²¹ Tuto hodnotu jsme následně upravili o inflaci a růst HDP k roku 2022.

Aktuální data o prevalenci diabetu 2. typu nejsou volně dostupné. Z toho důvodů jsme pracovali s údajem o počtu diabetiků všech typů, které jsme upravili dle odhadovaného

¹⁸ [GBD Results | Institute for Health Metrics and Evaluation](#)

¹⁹ Referenční hodnota Českých priorit, spočtená dle mezinárodních doporučení pro rok 2019 upravená o inflaci a růst HDP (cena života roste s inflací i bohatnutím společnosti), viz [Průvodce CBA | České priority](#)

²⁰ Viz např. jedna z mnoha hodnotících zpráv z roku 2022: [Souhrn k 3. hodnotící zprávě | SÚKL \(odkaz na PDF soubor\)](#)

²¹ [Kucova a Votapkova, 2017: Type 2 diabetes mellitus in the Czech Republic: Prevalence and association with individual costs](#)

podílu prevalence diabetu 2. typu na základě dostupných dat za období 2007-2016²² s výsledkem 91,6 %. Následným součinem výdajů na jednoho pacienta a odhadovaným počtem registrovaných diabetiků 2. typu jsme odhadli celkové výdaje zdravotního systému.

Dopad 2 - Výdaje zdravotního systému	2022
Výdaje na léčbu na jednoho pacienta za rok (v Kč)	25 117
Odhad počtu diabetiků 2. typu (počet)	977 309
Výdaje na léčbu celkem (v Kč)	24 546 596 021

Dopad 3 - Pracovní neschopnost

Výpočet ušlé produktivity z pracovní neschopnosti přisuzované diabetu 2. typu vychází primárně ze tří vstupních údajů: počtu pracovních neschopností pro diabetes v roce 2021,²³ standardního trvání nemocenské pro obdobné choroby²⁴ a průměrné hrubé mzdy,²⁵ kterou jsme následně převedli na mzdu superhrubou tak, aby výsledek reflektoval celkové náklady práce, a tedy hodnotu ušlé produktivity.

Na základě těchto údajů byl vypočítán odhad celkových ušlých mezd z pracovní neschopnosti způsobené diabetem 2. typu v roce 2022 s výsledkem 113,9 milionů Kč. Je třeba poznamenat, že tento odhad je pouze orientační a představuje spíše spodní hranici celkových dopadů na produktivitu, neboť se týká jen nejkritičtějších případů.

Dopad 3 - Pracovní neschopnost	2022
Pracovní neschopnosti pro DM 2. typu (počet)	3 209
Ztráta produktivity na 1 osobu (Kč)	35 502
Ztráta produktivity celkem (Kč)	113 918 161

Shrnutí

Pro evaluaci společenských nákladů jsme se omezili pouze na tři nejvýznamnější faktory, a to náklady pro zdravotnictví, vliv pracovní neschopnosti na produktivitu, a ztrátu let života prožitých ve zdraví. Odhad společenských a ekonomických nákladů vysoké prevalence diabetu k roku 2022 činí tedy **567,44 mld Kč**.

²² [ZDRAVOTNICTVÍ ČR: Stručný přehled činnosti oboru diabetologie za období 2007-2016 | NZIS](#)

²³ [ÚZIS, 2022: ZDRAVOTNICKÁ ROČENKA ČESKÉ REPUBLIKY 2021](#)

²⁴ [MPSV, 2017: STANDARDY DÉLKY TRVÁNÍ DOČASNÉ PRACOVNÍ NESCHOPNOSTI U VYBRANÝCH DIAGNÓZ DLE MKN-10](#)

²⁵ [Průměrné mzdy - 4. čtvrtletí 2022 | ČSÚ](#)

Níže uvedená tabulka shrnuje odhadnuté hodnoty nákladů, které bylo možné v rámci náhledového vyčíslení atribuovat přímo.

Celkové náklady prevalence diabetu 2. typu (v tis. Kč)	2022
Dopad 1 - Ztracené roky života v důsledku nemoci	542 892 440
Dopad 2 - Výdaje zdravotního systému	24 546 593
Dopad 3 - Pracovní neschopnost	1 139
Celkové výdaje prevalence diabetu 2. typu	567 440 172

Zdroje

- Bommer, C., Heesemann, E., Sagalova, V., Manne-Goehler, J., Rifat Atun, Till Bärnighausen, & Vollmer, S. (2017). The global economic burden of diabetes in adults aged 20–79 years: a cost-of-illness study. *The Lancet Diabetes & Endocrinology*, 5(6), 423–430. [https://doi.org/10.1016/s2213-8587\(17\)30097-9](https://doi.org/10.1016/s2213-8587(17)30097-9)
- Gajdoš, O., Loncak, V., Barták, M., & Rogalewicz, V. (2015). Cost of Illness Study of Type 2 Diabetes Mellitus in the Newly Established Diabetology Outpatient Facility in the Czech Republic. *Value in Health*, 18(7), A603–A604. <https://doi.org/10.1016/j.jval.2015.09.2077>
- GBD 2021 Diabetes Collaborators. (2023). Global, regional, and national burden of diabetes from 1990 to 2021, with projections of prevalence to 2050: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2021. *Lancet*, 402(10397), 203–234. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(23\)01301-6](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(23)01301-6)
- GBD Compare. (2023). Institute for Health Metrics and Evaluation. <https://vizhub.healthdata.org/gbd-compare/>
- Hex, N., Bartlett, C., Wright, D. E., Taylor, M., & Varley, D. (2012). Health Economics Estimating the current and future costs of Type 1 and Type 2 diabetes in the UK, including direct health costs and indirect societal and productivity costs. *Diabetic Medicine*, 29(no. 7), 855–862. <https://doi.org/10.1111/j.1464-5491.2012.03698.x>
- International Diabetes Federation. (2021). *IDF diabetes atlas* (10th edition). Brussels International Diabetes Federation.
- Köster, I., L. von Ferber, Ihle, P., Schubert, I., & Hauner, H. (2006). The cost burden of diabetes mellitus: the evidence from Germany—the CoDiM Study. *Diabetologia*, 49(7), 1498–1504. <https://doi.org/10.1007/s00125-006-0277-5>
- Kucova, P., & Votapkova, J. (2017). Type 2 diabetes mellitus in the Czech Republic: Prevalence and association with individual costs. *Econstor.eu*. <http://hdl.handle.net/10419/175851>
- Leśniowska, J., Schubert, A., Michał Wojna, Iwona Skrzekowska-Baran, & Fedyna, M. (2013). Costs of diabetes and its complications in Poland. *The European Journal of Health Economics*, 15(6), 653–660. <https://doi.org/10.1007/s10198-013-0513-0>

- Markéta Kocová, & Luděk Šídlo. (2014). Diabetes mellitus - hrozba pro jednotlivce i pro celou společnost. *Demografie*, 56(2).
- MPSV. (2017). *Standardy délky trvání dočasně pracovní neschopnosti u vybraných diagnóz dle MKN-10*. Ministerstvo práce a sociálních věcí.
- NZIS: NÁRODNÍ ZDRAVOTNICKÝ INFORMAČNÍ SYSTÉM – AMBULANTNÍ PÉČE. (2017). *ZDRAVOTNICTVÍ ČR: Stručný přehled činnosti oboru diabetologie za období 2007-2016*.
https://www.uzis.cz/sites/default/files/knihovna/nzis_rep_2017_K01_A004_obrazky_16_diabet_endokrin.pptx
- Průměrné mzdy - 4. čtvrtletí 2022. (2022). *Průměrné mzdy - 4. čtvrtletí 2022 | ČSÚ*. Czso.cz.
<https://www.czso.cz/csu/czso/ci/prumerne-mzdy-4-ctvrtleti-2022>
- Ricci-Cabello, I., Ruiz-Pérez, I., Olry, A., & Márquez-Calderón, S. (2010). Do social inequalities exist in terms of the prevention, diagnosis, treatment, control and monitoring of diabetes? A systematic review. *Health & Social Care in the Community*, 18(6), 572–587. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2524.2010.00960.x>
- Rodriguez-Saldana, J. (2023). *The Diabetes Textbook*. Springer Nature.
- Tamayo, T., Rosenbauer, J., Wild, S. H., Annemieke M.W. Spijkerman, Baan, C. A., Forouhi, N. G., Herder, C., & Rathmann, W. (2014). Diabetes in Europe: An update. *Diabetes Research and Clinical Practice*, 103(2), 206–217.
<https://doi.org/10.1016/j.diabres.2013.11.007>
- ÚZIS. (2017). *ZDRAVOTNICTVÍ ČR: Stručný přehled činnosti oboru diabetologie a endokrinologie za období 2007–2017 NZIS REPORT č. K/1 (08/2018)*.
- ÚZIS ČR, Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR. (2022). *ZDRAVOTNICKÁ ROČENKA ČESKÉ REPUBLIKY 2021*. <https://www.uzis.cz/res/f/008435/zdroccz2021.pdf>
- Zapletalová, L., Rosenberg, Z., & Frůhauf L. (2019). Průvodce analýzou nákladů a přínosů (Verze 1.0). Praha: České priority. Dostupné z: www.ceskepriority.cz/metodologie

---

Disclaimer:

All featured results and commentaries have a preliminary character and are subject to revision.